

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ ในระบบนิเวศวิทยาชุมชน*

Participation in the Development of Biodiversity Areas in the Community Ecosystem

พระครูอุทัยสุตกิจ ตถณ บริบูรณ์

Phrakru Uthaisutkit Trin Boriboon

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: wadlansak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน 2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การปฏิบัติการด้วยการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ และรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมจากกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างความสมดุลระหว่างธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในจังหวัดอุทัยธานี 2. พัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 1. กิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพยั่งยืน กิจกรรมพื้นที่และกิจกรรมการดูแลป่าการป้องกันรักษาป่า การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า ศาลาพักร่มลาดตระเวน กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป่า การป้องกันรักษาป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพชุมชน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มอาชีพ กิจกรรมร่วมกลุ่มของชุมชน 2. กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ประกอบด้วย กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน มุ่งสู่เมืองสีเขียว กิจกรรมตลาดลานร่วมสักส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช กิจกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาไฟป่า กิจกรรมชุมชนกับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน ด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมความหลากหลายสู่พื้นที่ดังนี้

*Received August 28, 2024; Revised December 23, 2024; Accepted December 29, 2024

1. แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน 2. แนวทางการดำเนินกิจกรรม 3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4. การดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึก 5. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ 6. กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน 7. การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 7 ขั้นตอนดังกล่าวนับว่าเป็นรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; ความหลากหลายทางชีวภาพ; ระบบนิเวศวิทยา

Abstract

The research article aimed to: 1) investigate participation in developing biodiversity areas within the community ecosystem; 2) develop activities and biodiversity areas in the community ecosystem through community participation; and 3) promote participation in the development of biodiversity areas in the community ecosystem. The study employed documentary research, qualitative research, and action research approaches. Qualitative data were collected through focus group discussions with 18 key informants and in-depth interviews with 12 participants. An exchange platform was organized to discuss guidelines for promoting the participation process in area development, as well as a model for enhancing participation in biodiversity areas within the community ecosystem. The collected data were analyzed using explanatory and descriptive methods.

From the study, the following results were found: 1) The development of biodiversity within the community ecosystem across the three communities emphasizes legal participation, collaboration with relevant organizations and Local Administrative Organizations, and cooperation between the government and communities. These efforts aim to sustainably manage community forests and create a balance between nature and the lifestyles of people in Uthai Thani province. 2) The development of activities and biodiversity areas in the community ecosystem through community participation includes: (1) Learning resource activities within the area, such as occupational development, sustainable community career promotion, and forest protection. These activities include community forest boundary marking, forest patrols, building patrol pavilions, forest care and maintenance, and raising awareness about forest conservation; and (2) Activities to manage local biodiversity, including increasing green areas within the community to promote a green city, establishing the 'Rom Sak' market to conserve plant genetics, supporting organic farming, preventing and mitigating forest fires, and conserving local natural resources. 3) To promote participation in the development of biodiversity areas within the community ecosystem, the following activities need to be implemented to foster diversity in the area: (1) guidelines for raising awareness in developing and conserving community forests; (2) guidelines for implementing activities; (3) guidelines for enhancing and developing learning resources; (4) activities to raise awareness;

(5) guidelines for raising awareness in conservation; (6) learning activities for community learning resources; and (7) enhancing community awareness to preserve the area around Huai Kha Khaeng Natural World Heritage Site in Uthai Thani province. These seven steps form a model to encourage participation in the development of biodiversity areas within the community ecosystem.

Keywords: Participation; Biodiversity; Ecosystem

บทนำ

ความหลากหลายทางชีวภาพเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความอยู่รอดของมวลมนุษย์ โดยความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ความผันแปรแตกต่างกันของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลที่มีอยู่ในโลกรวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทรัพยากรชีวภาพจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่พึงพิงของมนุษย์โดยให้ปัจจัย 4 การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพของมนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันไปตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นนั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าชุมชนท้องถิ่นจะมั่นคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นยังคงอยู่

ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญ จึงได้มีการนำเอาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมในชีวิตประจำวันที่ต้องใช้ปัจจัย 4 อันประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ถ้ามีการจัดการวางรากฐานของใช้ทรัพยากรจากป่าให้ดีแล้ว ก็จะสามารถใช้ประโยชน์จากป่าควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน จากสถานการณ์ปัจจุบันนอกจากจะต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความหลากหลายของทรัพยากรพรรณพืชที่มีอยู่แล้ว ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากชนิดพันธุ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านการเกษตร ป่าไม้ การอุตสาหกรรม การแพทย์ และเภสัชกรรม และอื่น ๆ อีกมากมาย โดยปรากฏว่ายังมีการใช้อยู่ไม่น้อยมากไม่เกินร้อยละ 2 ของจำนวนพรรณพืชที่มีอยู่ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งศึกษา และหาแนวทางการนำทรัพยากรพรรณพืชมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เพื่อลดปัญหาการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แก่ปัญหาการนำทรัพยากรพืชมาใช้มากเกินไป ความจำเป็น ซึ่งอาจทำได้โดยการศึกษาการใช้ประโยชน์พืชทางชีวเคมี (Biochemistry) หรือการสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า “พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน” (Ethno botany) เช่น การใช้พืชสมุนไพร การใช้พืชเป็นอาหารการใช้พืชทำเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมในครัวเรือน และการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ชาวชนบท ชาวเขา เป็นต้น เพื่อเป็น แนวทางในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรพืชที่มีอยู่อย่าง คุ่มค่า ทำให้เห็นคุณค่า ปลุกการมีส่วนร่วมให้เกิด ความรู้สึกหวงแหน และนำไปสู่การอนุรักษ์อย่างยั่งยืนต่อไป (Office of Bioeconomy Development (Public Organization), 2018)

การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้นสามารถดำเนินการได้หลายแนวทาง ทั้งการสร้างตระหนัก ความเข้าใจต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนผ่านการคุ้มครองและฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต การลดภัยคุกคามและมลพิษ ควบคุม ป้องกัน กำจัดทั้งการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกรานและการลดมลพิษต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต การรักษาชนิดพันธุ์สำคัญ รักษาพันธุ์ท้องถิ่นที่สำคัญ ชนิดพันธุ์ที่หายาก ชนิดพันธุ์ที่พบเฉพาะถิ่น และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน กลุ่มป่าตะวันตกเป็นผืนป่าที่กว้างใหญ่และสำคัญที่สุดของประเทศ บางส่วนมีความสำคัญจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดก

โลก ผืนป่าแห่งนี้แหล่งรวมทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ป่านานาชนิด รอบแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แห่งนี้ก็ยังคงมีสภาพของระบบนิเวศป่าไม้ที่สมบูรณ์อยู่มาก นับเป็นที่พึ่งพิงของชุมชนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไรก็ตามด้วยป่าตะวันตกเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่หลายล้านไร่ การสำรวจรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่ผ่านมาจึงไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบนิเวศตามแนวขอบผืนป่า ดังนั้น พื้นที่ชายขอบป่าตะวันตกที่ติดกับชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี จึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการสำรวจรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในระดับท้องถิ่น ของสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปี 2550 ความหลากหลายชนิดของพรรณพืช สามารถระบุชนิดพืชที่พบในจังหวัดอุทัยธานี 80 วงศ์ 228 สกุล 315 ชนิด ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ความหลากหลายของพืชพรรณในป่าที่ใกล้ชิดชุมชนมากแห่งหนึ่งของประเทศไทย (Chuchip, n.d.)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวโดยแผนพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของหมวดหมู่ที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเป้าหมายที่ 3 ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาระบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน และเพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การประเมิน การพัฒนาพื้นที่ การพัฒนากระบวนการกิจกรรม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง และจำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจผลงานการดำเนินการวิจัยในแต่ละพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้การเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรม

ถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ ในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรม แหล่งเรียนรู้ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ โดยการประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรม เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสาร และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน พบว่า

1. กฎหมายเกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ มีกฎหมายหลายฉบับ เป็นเครื่องมือหลักให้ภาครัฐใช้บริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งการป้องกัน ปรับปรุง รวมถึงอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรไม่ปล่อยให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม ไม่คำนึงถึง ความยั่งยืน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประสานความร่วมมือให้เกิดการขับเคลื่อนปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ กฎหมายหลายฉบับเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการป้องกัน ฟื้นฟู และอนุรักษ์ ทรัพยากรให้ยั่งยืน เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ และ พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม ที่กำหนดหน้าที่และสิทธิของบุคคลและชุมชนในการดูแลทรัพยากร

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

สำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถจำแนกเป็น 5 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนา เอกชน ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันไปตามภารกิจ ดังนี้

1) หน่วยงานรัฐ หน่วยงานรัฐมีบทบาทในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการและกฎ ระเบียบ และดำเนินการให้เกิดการอนุรักษ์ปกป้องคุ้มครอง ฟื้นฟูและใช้ ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

2) สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษามีบทบาทในการศึกษาวิจัย จัดการศึกษาโดยบูรณาการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน จัดทำนโยบายแผนพัฒนาการ ศึกษาของสถาบันการศึกษา

3) องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทในการประสานกับองค์กร ทั้งภาครัฐ และเอกชน ร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน หรือกลุ่มต่างๆ ในการส่งเสริมและ สนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง ยั่งยืน

4) ภาคเอกชน ภาคเอกชนมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์จาก ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และสร้างความ ตระหนักตลอดจนการให้ความรู้ได้

5) องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุน การ เชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ด้วยความรู้ประสบการณ์และทรัพยากร เพื่อการทำงานด้านการอนุรักษ์ให้ครอบคลุมทุกระดับภูมิภาคและเพื่อปกป้อง ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานการปกครองที่เกิดขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจของรัฐ ให้สามารถจัดการปัญหาในพื้นที่ของตนเองได้ โดยคำนึงถึง การเข้าใจ เข้าถึงความต้องการและความ

รวดเร็วในการตอบสนอง และบริการประชาชน ซึ่งมีความเป็นอิสระในการเป็นผู้ให้บริการ ประชาชน บริการสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่นของตน

1) หน้าที่และอำนาจของ อปท. ประกอบไปด้วย การจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะ การจัดการศึกษาทุกระดับ (รัฐ เอกชน อปท.) การสาธารณสุข การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพนั้น องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพตามที่กฎหมาย จัดตั้งกำหนด และตามที่ภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเช่น การบำบัดน้ำเสียการกำจัดขยะมูลฝอย การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสะอาดของถนน ถนนทาง เป็นต้น

3) ประโยชน์ที่ อปท.จะได้รับ เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนโดยรวม ชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการพัฒนาที่สอดคล้อง กับการดำรงชีพจากการใช้ประโยชน์จาก ความหลากหลายทางชีวภาพ ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพ จากความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างยั่งยืน ประชาชนได้รับการ ตอบสนองความต้องการ และมีการประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ

4. การจัดการป่าชุมชน ระหว่างรัฐกับชุมชน

การอนุรักษ์ป่าในจังหวัดอุทัยธานี จะเริ่มต้นจากความต้องการใช้ประโยชน์จากป่า ก็จริง แต่วันนี้ ภาพความเคลื่อนไหวของชุมชนที่พยายามพลิกฟื้นผืนป่า ให้กลับมาเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ทั้งด้าน สภาพแวดล้อม และสภาพเศรษฐกิจที่ดีของชุมชน ได้มีกลไกในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์จากหลายภาคส่วน ที่เข้าใจสภาพปัญหา และสอดคล้องกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่ต้องการจัดการป่าให้กลับคืนสภาพ สมบูรณ์อีกครั้ง หากแต่ความสำเร็จนี้ ต้องสร้างจุดยืนที่ชัดเจนของหลายฝ่าย ที่จับมือลงเรือลำเดียวกันแล้ว ร่วมกันพายเรือไปสู่ธงชัยที่ปักไว้ร่วมกัน ทั้งส่วนนโยบาย โดยชุมชน ขอการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัด ให้มีคำสั่งถึง นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ดูแลรักษาป่าในเรื่อง การเก็บของป่าไม่ถูกวิธี และการปิดป่า อย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ยังขอสนับสนุนวิทยุสื่อสารจาก นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้กับเครือข่ายป่าชุมชน ในทุกพื้นที่ สื่อสารเรื่องของการสถานการณ์ และภัยภายในหมู่บ้านด้วย นอกเหนือจากการดูแลรักษาป่าอย่างเดียว และเขตพื้นที่การศึกษา ให้โรงเรียนในพื้นที่ ที่มีป่าชุมชนได้พานักเรียนเข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน ความสำคัญ และระบบนิเวศโดยทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน

การสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการรักษาผืนป่าใหญ่แห่งนี้ คือการปักธงชัยระยะยาว ที่จะตอบสนองความยั่งยืนของผืนป่าในจังหวัดอุทัยธานี ให้ยืนหยัดอยู่คู่ชุมชน อย่างพอเหมาะ พอเพียงกับ สภาพแวดล้อม และบริบทของคนอุทัยธานี ตลอดไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า

กิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพยั่งยืน กิจกรรมพื้นที่และกิจกรรมการดูแลป่าการป้องกันรักษาป่า การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกัน รักษาป่า ศาลาพักร้อนลาดตระเวน กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป่า การป้องกันรักษาป่า กิจกรรมการสร้าง

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพชุมชน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มอาชีพ กิจกรรมร่วมกลุ่มของชุมชน

กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ประกอบด้วยกิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน มุ่งสู่เมืองสีเขียว (Green City) กิจกรรมตลาดลานร่มสักส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช กิจกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาไฟป่า กิจกรรมชุมชนกับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน พบว่า

1.แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ประกอบด้วย การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความร่วมมือกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ เช่น การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น การจัดอบรมให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนอย่าง ต่อเนื่อง และให้หน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นการศึกษาแลกเปลี่ยนทัศนคติจากชุมชนอื่นแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตนเองทั้งนี้เพื่อให้เกิดความ ตระหนัก รักและหวงแหนทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองและอาจจะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนตนเองอีกด้วย การสนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้นในชุมชน เช่น จัดให้แต่ละหมู่บ้านมีโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อสร้างหมู่บ้านตัวอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้น เพื่อให้หมู่บ้านอื่นได้มาศึกษาดูงาน และเป็นแรงจูงใจที่จะกลับไปพัฒนาหมู่บ้านตัวเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่น ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชนได้ อีกทางหนึ่ง

2. แนวทางการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนด วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ จัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ควรให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการปรับตัว เมื่อเครือข่ายมีการทำงานและ มีการรักษาสัมพันธภาพที่สร้างสื่อความหมายร่วมกันแล้วการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากันเป็นสิ่งที่เครือข่ายส่วนใหญ่ได้ดำเนินการเพราะการเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันนั้นเป็นทั้งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ

กระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ การประสานความร่วมมือ และการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึง การพึ่งพาอาศัยทั้งในด้านทุน ความรู้ ประสบการณ์ ที่สำคัญคือ ความร่วมมือ เพราะไม่มีเครือข่ายใดจะมีศักยภาพในการพัฒนาที่สมบูรณ์ ดังนั้น การเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันจึงเป็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายทางสังคม

3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เป็นตัวแทนของประชาชนและมีความพร้อมสูงในการที่จะเข้ามาพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โดยเริ่มจากการพัฒนาความเป็นผู้นำและความเข้มแข็งของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนทราบ ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ โดย การประสานงานหน่วยงาน

ภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและประสานการดำเนินงาน การศึกษารูปแบบวิธีการการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ชัดเจน โดยกำหนด แนวทางการจัดการเพื่อใช้เป็นแนวในการดำเนินงานด้าน

4. การดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึก

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน การสร้างการรับรู้ การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็น ที่ต้องตระหนัก การกระตุ้นให้เกิดการคิด การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ การชักนำให้นำไปปฏิบัติ การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง

กิจกรรมการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านเขาไม้ขนุน ประกอบด้วยการมีส่วนร่วม 6 กระบวนการดังนี้ 1) การให้ข้อมูล การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชน 2) การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน มีการจัดเวทีสัมมนา รับฟังความคิดเห็น 3) การปรึกษาหารือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของภาครัฐและเอกชนให้มีการพัฒนาจัดการอย่างยั่งยืน 4) การวางแผนร่วมกัน ประสานความร่วมมือกับชุมชน ในการกำหนดมาตรการการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนร่วมกันประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลสภาพความเป็นอยู่ของป่าปลูกใหม่จากกลุ่มประชาชน 5) การร่วมปฏิบัติ เน้นให้ประชาชนและเยาวชนลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง เรียนรู้จากวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน 6) ร่วมติดตามตรวจสอบ ลงพื้นที่พัฒนาจริง และเข้าถึงชุมชนอย่างจริงจังจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่ชัดเจนและเหมาะสม

5. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ แนวทางการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน ควรมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1) สอดแทรกการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน ในทุกโอกาส โดยให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้คนในชุมชนรู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวอย่างชัดเจน จนตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการกระทำของตนที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม

2) ร่วมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3) แนะนำวิธีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็น และหาวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ให้กลับมาเพิ่มขึ้นเท่ากับปริมาณที่ต้องการใช้ ด้วยการใช้อย่างฉลาด ใช้อย่างประหยัด และฟื้นฟูธรรมชาติที่เสียหายหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น

4) แนะนำแนวทางการปฏิบัติตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการลดการใช้พลังงาน หรือใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า แสวงหาแหล่งพลังงานใหม่ ๆ ลดการเกิดขยะมูลฝอยที่ไม่จำเป็น หรือจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

5) จัดเวลาให้มีการศึกษาประเภทของธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา และความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงความอยู่รอดระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

6) แนะนำแนวทางให้คนในชุมชน วางแผนการดำรงชีวิต อย่างเรียบง่าย ด้วยการไม่ทำลายชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ใต้อาณาเขตทั้งทางตรงและทางอ้อม

7) โน้มน้าวให้คนในชุมชนกลายเป็นนักอนุรักษ์นิยม เพื่อช่วยเผยแพร่จิตสำนึกไปยังครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ให้เห็นคุณค่าและตระหนักถึงภัยพิบัติที่กำลังเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไข ให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถคงอยู่หรือกลับคืนมาได้ดังเดิม

6. กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้ป่าชุมชนเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยให้ทุกภาคส่วนของชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือสร้างเส้นทางเดินศึกษาในป่าธรรมชาติ

2) จัดตั้งองค์กรป่าชุมชน

การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนการถ่ายทอดประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ความรู้อจากผู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ชาวบ้านนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน เยาวชนรุ่นลูกหลาน ทั้งภายในชุมชนและชุมชนรอบข้างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานระหว่างชุมชน ในท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม อีกทั้งการจัดประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนและราษฎร เพื่อชี้แจงการดำเนินงานป่าชุมชน ได้รับทราบและเข้าใจในกระบวนการทำงานและร่วมมือกันในการบริหารจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสืบต่อไป

7. การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติ ห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การมีจิตสำนึก ตระหนัก ให้มีความสำคัญ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทที่จะอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชนให้น่าอยู่ ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กรอย่างเต็มที่เพื่อเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมการมีส่วนร่วม ถูกใช้สร้างเป็นแนวคิดและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะและสนับสนุนเชิงกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนารวมทั้งสร้างความรับผิดชอบในการสนับสนุนต่อการร่วมปฏิบัติในงาน โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญการพัฒนาชุมชน ยังเป็นการวางฐานองค์กร ชุมชน โดยมุ่งเน้นให้องค์กร เป็นผู้สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรและมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารตลอดจนความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมและความสามัคคีพร้อมใจในหมู่สมาชิกของชุมชนแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนคือการที่ประชาชนมีอำนาจ ในการตัดสินใจในการพัฒนาโดยแสดงศักยภาพที่ตนมีอยู่ในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม การวางแผนร่วมกันประสานความร่วมมือกับชุมชน การร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามตรวจสอบ ลงพื้นที่พัฒนาจริง และเข้าถึงชุมชนอย่างจริงจังจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่ชัดเจนและเหมาะสม ตลอดจนติดตามประเมินผล เพื่อทบทวนและปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนทั้ง 3 ชุมชนที่ประกอบไปด้วย ชุมชนบ้านเขาเขียว ชุมชนบ้านเขาไม้แก้ว และชุมชนบ้านซับป่าพลูใหม่ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังต่อไปนี้

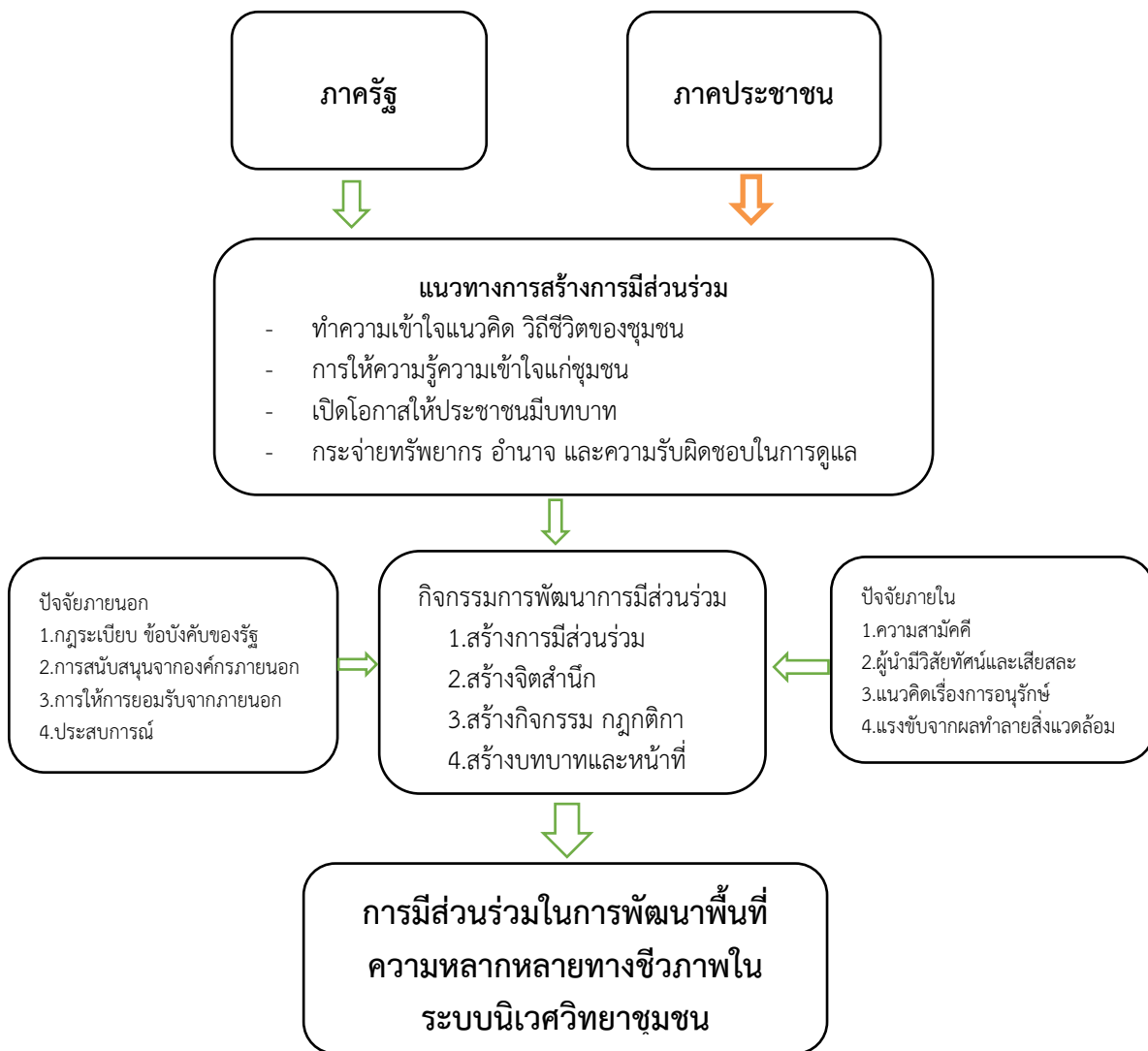

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพผู้วิจัยได้ผลการวิจัย และสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน ดังนี้

เริ่มจากภาครัฐ ให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดูแลความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศของชุมชน ภาครัฐรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ภาครัฐรับรองสิทธิชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการการมีส่วนร่วม บรรจุเรื่องการอนุรักษ์ไว้ในหลักสูตร สนับสนุนเอกชน สื่อมวลชนสถาบันการศึกษาให้ความรู้ประชาชน และปรับปรุงกฎหมายในส่วนของภาครัฐเพื่อการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศของชุมชน

ภาคประชาชน โดยการหาการมีส่วนร่วมพันธมิตร ลดการเผชิญหน้า สร้างองค์กรชาวบ้านและขยายเครือข่ายการทำงานร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรม ความร่วมมือความหลากหลายทางชีวภาพในระบบ

นิเวศ จัดตั้งกลุ่มความร่วมมือ คณะกรรมการการทำงานร่วมกัน ติดตามดำเนินงานของกลุ่ม และเครือข่าย เพื่อพัฒนาให้ต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวทางการมีส่วนร่วม โดยการทำความเข้าใจวัฒนธรรม แนวคิด วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน ของประชาชน การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศของชุมชน ให้แก่ประชาชน พร้อมกับเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชนของตน มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ รับชอบในบทบาทหน้าที่ของชุมชน และกระจายทรัพยากร อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนและประชาชน บริเวณโดยรอบ

สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในพื้นที่อันประกอบไปด้วย 1. สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน ภาครัฐ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน ภาคประชาสังคม โรงเรียน และเครือข่ายต่าง ๆ 2. สร้างจิตสำนึกด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ อบรม เรียนรู้ผ่านสื่อ กิจกรรมของพื้นที่และภาคส่วนของเครือข่าย ความร่วมมือ 3. สร้างกิจกรรมการทำงานร่วมกัน มีกฎระเบียบกติกาในการอยู่ร่วมกัน ในการทำกิจกรรม ร่วมกัน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ร่วมกัน และ 4. สร้างบทบาทหน้าที่ของชุมชน ประชาชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ให้มีบทบาทหน้าที่ที่จะรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพ ของชุมชน

นอกจากนี้ยังดำเนินการด้วยการนำปัจจัยภายในที่ชุมชนมีความสามัคคีร่วมมือกันเป็นอย่างดี ผู้นำ มีวิสัยทัศน์และเสียสละ ชุมชนมีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และมีแรงขับเคลื่อนจากผลทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีหน่วยงาน ภาครัฐ กรมป่าไม้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ช่วยดูแล เป็นที่ปรึกษา และปัจจัยภายนอกที่ต้องมีประกอบด้วย คือ กฎระเบียบ ข้อบังคับของรัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การให้การยอมรับจากภายนอกและ ประสบการณ์ในการดำเนินการที่ผ่านมา เกิดเป็นความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยการจัดตั้งความร่วมมือในด้านต่างๆเช่น แผนงาน งบประมาณ การส่งเสริมในด้านองค์ความรู้ แล้วจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ นำเสนอไปตามขั้นตอนผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาแล้วจัดทำเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบ นิเวศวิทยาชุมชน แล้วนำโครงการไปสู่การปฏิบัติภายในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน อย่างยั่งยืน กิจกรรมจะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดำเนินการและเกิดความชัดเจนและยั่งยืน กิจกรรมการมีส่วนร่วม กิจกรรมการสร้างพลังร่วม กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมการสร้างบทบาท หน้าที่ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี ของชุมชนบริเวณรอบพื้นที่ เป็นการสร้างการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนพัฒนาต่อยอดสู่ความ ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยา ชุมชน” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลาย ทางชีวภาพ พัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน ประกอบไปด้วย กฎหมายเกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนระหว่างรัฐกับชุมชนและการสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการรักษาผืนป่าใหญ่แห่งนี้ คือการปกป้องชั้ระยะยาว ที่จะตอบสนองความยั่งยืนของผืนป่าในจังหวัดอุทัยธานี ให้ยืนหยัดอยู่คู่ชุมชน อย่างพอเหมาะ พอเพียงกับสภาพแวดล้อม และบริบทของคนอุทัยธานี ตลอดไป สอดคล้องกับ Viruhpintu, Khwanboon, and Yoelao (2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพประเภทนกและสัตว์ป่าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า นัก จำนวน 117 ชนิด 12 อันดับ 41 วงศ์ และสัตว์ป่า 51 ชนิด ผู้วิจัยทำการคัดเลือกนกและสัตว์ป่าที่น่าสนใจ ได้ 56 ชนิด 2 ไฟล์ 15 อันดับ 33 วงศ์ และแสดงไว้ในคู่มือ “ชมนกตกธรรมชาติ ณ บ้านชมพู” เส้นทางหาของป่าต้นแบบนี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) สำหรับชุมชน ต.ชมพูซึ่งมีส่วนร่วมในการสำรวจสัตว์ป่าพิสูจน์แล้วว่าพื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูนก ชุมชนนี้จะได้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นภายใต้เงื่อนไขของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ถ้าได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านการให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อมและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สอดคล้องกับ Chaiprasart (2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์พันธุกรรมของพืชสมุนไพรในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า การสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ทั้งหมด 5 เส้นทางประกอบด้วย เส้นทางที่ 1 เส้นทางน้ำตกห้วยแก้ว เส้นทางที่ 2 เส้นทางหลวงพ่ोजेतกษัตริย์ เส้นทางที่ 3 เส้นทางสะพานหินธรรมชาติ เส้นทางที่ 4 เส้นทางแม่น้ำปิง และเส้นทางที่ 5 เส้นทางหินดึกดำบรรพ์ ระยะทางประมาณ 13.6 กิโลเมตร โดยสำรวจ 3 ฤดูกาล พบสมุนไพรทั้งหมดแบ่งออกเป็น 20 วงศ์ 28 ชนิดโดย แบ่งเป็น ไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม้ต้น และไม้เถา เมื่อนำปลาไหลเผือก และหนอนตายหยาก มาเพาะเลี้ยงบนสูตรอาหาร เป็นระยะเวลา 2 เดือน และย้ายลงบนสูตรอาหารดัดแปลงเติม BA ความเข้มข้น 1.0 PPM พบว่าสมุนไพรปลาไหลเผือก และหนอนตายหยากมีการเจริญเติบโตได้ดีสามารถเพิ่มจำนวนเพื่อขยายพันธุ์และย้ายออกปลูกในธรรมชาติได้

2. จากการพัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 1. กิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพยั่งยืน กิจกรรมพื้นที่และกิจกรรมการดูแลป่าการป้องกันรักษาป่า การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า ศาลาพักร้อนลาดตระเวน กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป่า การป้องกันรักษาป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพชุมชน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มอาชีพ กิจกรรมร่วมกลุ่มของชุมชน 2. กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ประกอบด้วย กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน มุ่งสู่เมืองสีเขียว (Green City) กิจกรรมตลาดลานรมสักส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช กิจกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาไฟป่า กิจกรรมชุมชนกับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Yasa, and Tangkittipaporn (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายแผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 3 นโยบาย 2 แผนงาน และ 18 โครงการ ผลการประเมินประสิทธิภาพโครงการฯ และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่น ๆ โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสิ่งบริการสวนสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ ขาดการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน ขาดการบำรุง รักษาวัสดุอุปกรณ์และ

ภูมิทัศน์ ขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและเทคโนโลยีองค์ความรู้ แนวทางการพัฒนาคือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ตลอดจนการศึกษาวิจัย เพื่อนำผลงานวิจัยนี้ไปวิจัยต่อยอดสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่าพบว่า ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่สีเขียว จำนวน 3 นโยบาย คือ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2540 -2559 นโยบายการพัฒนาและผลักดันเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองสีเขียวอย่างยั่งยืนของเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ.2552 และนโยบายการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ.2555 ส่วนแผนงานการพัฒนาพื้นที่สีเขียว พบว่ามีจำนวน 2 แผนงาน คือ แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2550-2554 และแผนปฏิบัติการ 21 ระดับท้องถิ่น และสำหรับโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาพื้นที่สีเขียว พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 18 โครงการที่ดำเนินการโดยภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบด้วยโครงการนำร่องแนวคิดใหม่สู่การเป็นเมืองสีเขียว เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และพื้นที่เมืองโดยรอบ, โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ และจัดการพื้นที่สีเขียวเมืองเก่าเชียงใหม่ตามแนวคิดนิเวศประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม, โครงการเมืองสีเขียวเนเธอร์แลนด์-เชียงใหม่, โครงการปรับภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, โครงการปรับปรุงและพัฒนาสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, โครงการจัดทำสวนแนวตั้งในสถานที่ราชการ, โครงการประกวดต้นไม้ใหญ่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, โครงการละอ่อนเจียงใหม่ร่วมใจอนุรักษ์ต้นไม้ในเวียงเก่า, กิจกรรมสำรวจและทำแผนที่ต้นไม้ในโรงเรียน, โครงการแผนที่สีเขียวเทศบาลนครเชียงใหม่, กิจกรรมปลูกต้นไม้เพิ่ม เต็มบริเวณคูเมือง, โครงการตัดแต่งกิ่งไม้/ต้นไม้บริเวณพื้นที่เลียบถนนสายต่างๆ, โครงการส่งเสริมการเกษตรในเขตเมือง, กิจกรรม "เขียวกินได้", โครงการ "เยาวชน หมอต้นไม้อาสา", กิจกรรม "ฟื้นคืนชีวิตต้นไม้ใหญ่กับหมอต้นไม้", กิจกรรม "หน้าบ้าน น่านม" และ กิจกรรม "เขียวออกแบบได้"

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Sonloy (1999) ได้ศึกษาวิจัยถึงการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วมในบริบทการขยายตัวของเมืองในโครงการสวนกลางมหานคร(บางกระเจ้า) อำเภอบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ ผลการศึกษาทางกายภาพพบว่าในปี พ.ศ.2547 พื้นที่โครงการสวนกลางมหานคร มีพื้นที่สีเขียวร้อยละ 71.68 และในปีพ.ศ. 2553 มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 74.05 จากนั้นได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ที่เป็นสีเขียวแปลงใหญ่ ๆ จากข้อมูลทางกายภาพ ซึ่งจะมีพื้นที่สีเขียวอยู่ใน 3 ตำบล คือ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางกระสอบ และตำบลทรงคนอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ ที่เป็นที่ราชพัสดุที่กรมป่าไม้ดูแลรับผิดชอบ และผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าตำบลทรงคนอง มีศักยภาพสูงสุดในด้านการมีส่วนร่วมถึงแม้ว่าพื้นที่สีเขียวจะลดลงจากปี พ.ศ.2547 จำนวนร้อยละ 0.83 หากเปรียบเทียบพื้นที่และจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือนแล้วจะพบว่า ตำบลทรงคนองมีพื้นที่ทั้งหมด 681.76 ไร่ มีความหนาแน่นของประชากร 12.07 คนต่อไร่ความหนาแน่นของครัวเรือน 3.93 ครัวเรือนต่อไร่ ซึ่งมีความหนาแน่นมากที่สุดแต่ยังสามารถอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง โดยพบว่าชุมชนรวมกันบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวของตำบลในรูปของป่าชุมชนเมืองส่วนป่าเกิดน้อมเกล้า ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ ทั้งภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน บริษัทห้างร้านและสถานศึกษาได้ร่วมจัดกิจกรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานสนับสนุนทางด้านเทคนิควิชาการ และงบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชน ส่วนชุมชนเองมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความเสียสละสูง จริ่งจ้งในการปฏิบัติหน้าที่สามารถพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็วประกอบกับประชาชนในพื้นที่มีการศึกษาค่อนข้างสูง ซึ่งมีส่วนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และยังเข้ามามีบทบาทในการร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบขึ้นเองจากภายในชุมชนทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังสามารถขยายเครือข่ายอีก 5 ตำบลในอำเภอบางกระเจ้าให้หันมาสนใจในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว แต่ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตคือการสืบทอด

เจตนารมณ์ของคนรุ่นถัดไป ซึ่งอาจมีแนวคิดต่างกันอย่างเนื่องจากในปัจจุบันสังคมรอบข้างได้พัฒนาไปสู่ความเป็นเมือง

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Duanglampun et al. (2013) ได้ทำการศึกษาถึงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายใต้แนวคิดชุมชนนิเวศ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวและศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพื่อการพัฒนา มีกรอบแนวความคิดในการวิจัยจากการรวบรวมเอกสารและทบทวนวรรณกรรม จนได้ข้อสรุปเพื่อหารูปแบบการจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวที่มีความสอดคล้องกับพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ดังนี้ คือ พื้นที่สีเขียวธรรมชาติ พื้นที่สีเขียวเพื่อการผลิตพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ พื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร โดยการจำแนกขอบเขตพื้นที่ และสร้างสมมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดความเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ ซึ่งมีมติในการพิจารณา คือ มติด้านพื้นที่ (Area Base) จะพิจารณาถึงศักยภาพของพื้นที่สีเขียวในแต่ละพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน รวมทั้งการนำการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่มาใช้ในการประเมินและเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมชุมชนเมืองให้ได้มากที่สุดจากการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้การศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2553 ประกอบกับการสำรวจพื้นที่ทำให้ได้แผนที่แบ่งชี้และจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ และจากการศึกษาด้านศักยภาพของพื้นที่สีเขียวแต่ละประเภท ทำให้ทราบว่าจากการจำแนกพื้นที่สีเขียวทั้งหมด 5 ประเภท มีพื้นที่สีเขียว 2 ประเภทที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา คือ พื้นที่สีเขียวธรรมชาติ และพื้นที่สีเขียวเพื่อการผลิตควรเป็นพื้นที่สีเขียวที่ควรอนุรักษ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่อชุมชนสูงเพื่อรักษาสมมูลด้านสภาพแวดล้อมให้กับชุมชนและช่วยส่งเสริมการเป็นชุมชนนิเวศอย่างยั่งยืน

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมความหลากหลายสู่พื้นที่ดังนี้ 1. แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน 2. แนวทางการดำเนินกิจกรรม 3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4. การดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึก 5. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ 6. กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน 7. การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 7 ขั้นตอนดังกล่าวนับว่าเป็นรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanlayangkoon (2014) ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสารการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ผลที่ได้รับปัญหาและอุปสรรคตลอดจนแนวโน้มกลยุทธ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม ที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานทางด้านการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร โดยการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายในองค์กรมุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์การสื่อสารของผู้นำโดยผู้นำจะต้องมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมต่างๆขององค์กร และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในองค์กรประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายนอกองค์กรมุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับชุมชนและการมีส่วนร่วม กับโครงการภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งถือเป็นแนวทางการดำเนินงานหลักของธนาคาร 2) การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นตัวช่วยขับเคลื่อนให้กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมจนได้รับรางวัลจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ นอกจากนี้การสื่อสารยังก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างธนาคารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร 3) ปัญหาที่พบสำหรับการดำเนินงานสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคาร ได้แก่ งบประมาณช่องทางการสื่อสาร และความรู้ในการสื่อสาร 4) ธนาคารมีแนวโน้มที่จะเพิ่มงบประมาณเพื่อขยายช่องทางการสื่อสารไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับช่องทางการสื่อสารประเภทสื่อสังคมออนไลน์ (SocialMedia) มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Junsontima, and Intachaiwong (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชน บ้านคลองห้วยหวาย อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญที่อยู่ภายในหลักสิทธิชุมชนตามหลักรัฐธรรมนูญ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือบุคคลในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ การที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ต้องอยู่บนฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุล และยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกันของสังคม บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ และปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาถึงสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติของชุมชน และหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุล และยั่งยืน เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กรณีป่าชุมชน ที่เหมาะสมในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และยั่งยืน

สรุป

ผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนเน้นย้ำถึงความสำคัญของความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเริ่มต้นจากกฎหมายที่กำหนดหน้าที่และสิทธิของบุคคลและชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ป่าไม้ และ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ที่ช่วยสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพครอบคลุม 5 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินนโยบายและแผนการอนุรักษ์ สถาบันการศึกษาที่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา องค์กรพัฒนาเอกชนที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคเอกชนที่สนับสนุนทรัพยากร และองค์กรระหว่างประเทศที่ช่วยเชื่อมโยงความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ

ในระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทสำคัญในการจัดการพื้นที่ โดยเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การให้บริการสาธารณะ และการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนร่วมกับประชาชน การจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีเป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ การสร้างจิตสำนึกในเยาวชน และกิจกรรมที่สนับสนุนการอนุรักษ์ในพื้นที่ และกิจกรรมพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ยังมุ่งเน้นการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ การป้องกันไฟป่า และการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อเสริมสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมในชุมชน นอกจากนี้แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชน เน้นการสร้างความรู้ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ ไปจนถึงการประเมินผล เพื่อปรับแผนการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ทั้งนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการประสานงานจากทุกภาคส่วนและการสร้างจิตสำนึกในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรและการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการกระบวนการกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างต้นแบบของชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ มาเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

References

- Chaiprasart, P. (2016). *Biodiversity and Conservation of Medicinal Plants at Educational Nature Trails in Bhumibhol Dam, Tak Province*. (Research Report). Phitsanulok: Naresuan University.
- Chuchip, K. (n.d.). *Biodiversity: The Foundation of Sustainability for Local Communities in the Western Forest Complex*. Retrieved May 3, 2023, from http://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/52/08-integration/nikhom/integration_00.html
- Duanglampun, Ch. et al. (2013). Development of Green Spaces under the Concept of Ecological Communities: A Case Study of Mae Jo Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province. Proceedings of the 2nd National Conference on Forest Ecology Research Network in Thailand: Ecological Knowledge for Restoration. *Proceedings of the 2nd National Conference on Forest Ecology Research Network in Thailand*. (pp. 384-395). Kasetsart University, Faculty of Forestry; Forest Ecology Research Network in Thailand; Mae Jo University; Department of National Parks, Wildlife, and Plant Conservation; Office of the Higher Education Commission.

- Junsontima, K., & Intachaiwong, O. (2015). Management for Participation in Natural Resource by Balance and Sustainability Case Study: Community Ban Khlonghuaiwai, Mae Poen, Nakhon Sawan. *Journal of Thai Ombudsman*, 9(1), 58-79.
- Office of Bioeconomy Development (Public Organization). (2018). *Handbook for Local Biodiversity Management*. Bangkok: Office of Bioeconomy Development (Public Organization).
- Sonloy, N. (1999). *The Management Guideline for Bang Ka Chao Green Area Project in Prapadang District, Samutprakarn Province*. (Master's Thesis). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Viruhpintu, S., Khwanboon, Th., & Yoelao, W. (2016). Biodiversity of Avian and Wildlife for Ecotourism: A Case Study of ChomPhu Sub-District, Noen Maprang District, Phitsanulok Province. *Proceedings of the 3rd National Meeting on Biodiversity Management in Thailand* (pp.23-39).
- Wanlayangkoon, M. (2014). *Corporate Social Responsibility Communication Strategy of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Yasa, U., & Tangkittipaporn, J. (2014). Sustainable Development of Green Space in Chiang Mai Municipality. *Journal of Community Development and Life Quality*, 2(3), 233-243.